چۆن توانرا 14-4 بکرێت بە ڕۆژی ئەنفال ؟

عەلی مەحموود محەمەد

" درۆکردن لە نووسینەوەی مێژوو , فێڵ کردن لە دەربڕینی ڕاستیەکان .
کەمکردنەوەی ڕۆڵی کەسانێك وەك تۆ بیرناکەنەوە , بەشێکە لە گەندەڵی "

ئەنفال مەرگی لەسەرخۆی گەلێك بوو , ئەو مەرگە درێژخایەنەی زیاتر لە 195 ڕۆژی خایاند , ڕژێم شەوی دەدایە دەم ڕۆژەوە بۆ قەسابیکردنی لادێنشینەکان کوردستان , سوپای عێراق لە سەرباز و جاش , بە جاشی شەعبی و هەواڵگری و خەفیفەو مەفرەزە تایبەتییەکانەوە , وەك حەزبیایەك , لە هەرچوار لاوە پەلاماری تەواوی لادێکانی کوردستانییان دا ,ئەوەی ڕزگاری نەبوو لەو ڕۆژەوە قوت دراو نەیانمان بینییەوە . هەموو ڕۆژەکانی ئەو ئۆپەراسیۆنەی مەرگە , مەرگەساتێك بوو بۆ خۆی , مێژوویەك بوو پڕ لە یاداوەری مەرگ و کارەسات , چرکەیەکی ئەو 195 ڕۆژە نییە مەرگی بە کۆمەڵی تێدا ڕووی نەدابێت , جێی خۆیەتی یادی هەموو ئەو کارەسات و قوربانییانە بکرێتەوە کە لەماوەی ئەو حەوت مانگەدا ئەنجام درا . ئەوەی لە ناو ڕوداوەکانییدا نەژییا بێت , ئەوەی بە چاوی خۆی وێنە ترسناکەکانی ئەو مەرگە ساتەی نەبینیبێت , ئەوەی ئێش و ئازارەکانی نەچەشتبێت , ئەوەی بە پێی خۆی ڕزگار نەبووبێت , ناتوانێت وینەی چیرۆکەکانی ئەو مەرگە ساتە بکێشێت , وێنای کارەساتەکانی بکات .

ناتوانرێت هەموو ڕۆژەکانی ئەنفال بکرێت بە شین و شەپوری یاداوەرییەکانی , چونکە فەزایەك بۆ ژییان , کاتێك بۆ ئاینده , چرکە ساتێك بۆ ژیانی دوا ڕۆژ نامێنێتەوە , لە بیرکردنەوەی یاداوەرییەکانی مانای لە بیرکردنی تاوان , بە یاد کردنی خیانەت , لە بیر کردنی مێژووی تاڵ و شکستەکانی ڕابردوو دێت , گەلێکیش ڕابردووی کارەساتەکانی لە بیر بکات , مانای ڕازییە بە کوشت و بڕەکانی داهاتووش , مانای ملکەچ دەکات بۆ قەسابییەکان دواڕۆژ , لەبیرکردنی یاداوەرییەکان یانی دەست ئاواڵە کردنی داهاتووە بۆ دوبارە بوونەوەی ڕوداوە ترسناکەکان .

بۆ ئەوەی مەرگە سات و قەسابی کردنەکانی خۆمان لە یاد نەچێت ,بۆ ئەوەی ئێسکەکانمان لە بیابان و ناو حەوزی تێزابەکان دەرکەینەوەو تف لە حەجاج و حەجاجییەکان بکەین , پێویستمان بەوە هەیە لە ڕێگەی یاد کردنەوەی ئەنفالەوە خۆمان وەك گەلێکی بەردەوام لە پرسەدا دانێین , گەلێك ئامادەیی ئەوەی هەیە ڕابردووەکان خۆی بخوێنێتەوە بۆ هەنگاوەکانی داهاتوو , ئێمە چاومان لە داهاتووە , بۆیە ڕابردوو دەخوێنیینەوە , هەرچەندە بوونی تاوانبارانی کورد لە ناومان بەردەوام ئازاری دەروونیمان زیادە کات و یادکردنەوەکانمان تاڵە کەنەوە , بەردەوام ئازارمان دەدەن , بەردەوام دۆزەخی ئەنفال بە زیندویی دەهێڵنەوە .

شێخ وەسانان و یەك ماڵەی بادینان و سەردەشت یەکەم شارو ناوچە بوون بەر لێدانی چەکی کیمییاوی کەوتن لە کوردستان , بەڵام هەڵەبجە کرا بە ڕۆژی شەرمەزارکردنی چەکی کیمییاوی لە کوردستان , چونکە قەبارەی زیانەکانی گەورەتر بوو لە هەموان و تاوانەکانی مەترسیدار تربوون لەوانی دی , بگرە زۆرترین قوربانی چەکی کیمیاوی لە جیهان بەر هەڵەبجە دەکەوێت . ئەنفالیش بەهەمان شێوە , دەبێت ڕۆژێك تیایدا دیاری بکرێت بۆ یادکردنەوەی ئەو کارەساتە کە 10% گەلەکەمانی تێدا کوشت و بڕکرا , نە یەکەم ڕۆژی دەستپێك و نە دوا ڕۆژی کۆتایی , ئەو زیانە گەورەیەیان لێ نەکەوتەوە تا دیاری بکرێن بە ڕۆژی ئەنفال , گەورەترین قوربانی کارەساتەکە لە پرۆسەکە , ئەنفالی گەرمییانە (من دیاری کردنی ئەو ژمارانەی ڕژێم بۆ ئەنفالەکانی دیاریکردووە بە کارێکی باش نازانم , بەڵکە ئەنفالەکان پێویستە بە ناوی ناوچەکانییانەوە ناو زەد بکرێن).

ئەنفالی گەرمیان کە لە ڕۆژی ڕەشی 7 نیسان یادی دامەزراندنی پارتی بەعس دەستی پێکرد و لە 20-4 کۆتایی پێهات , وەك بەعس ئاسا دڕندانەترین قۆناغی ئەنفالەکان بوو , هەرچەندە لەم شاڵاوەیان چەکی کیمییاوی بەکار نەهات , بە پێچەوانەی ئەنفالەکانی دیکە , کە سەرجەمیان بە لێدانی چەکی کیمییاوی پنتێك دەستییان پێکرد , لێ پێدەشتەکانی گەرمیان ئەو جوگرافییایە نەبوو بۆ بەرەو ڕوبونەوەی سوپای بەعس , لەگوندی تازە شار پێشمەرگەکانی ینك و حشع قوربانی گەورەیان دا , بەڵام نەتوانرا پێش بە هێرشەکان بگرترێت , قەبارەی گەورەی سوپای هێرش بەر گەورەتر بوو لە توانای بەرەنگاربوونەوە , کە پێشر لە دوو پرۆسەی ئەنفالدا تێسرەواندنی کاریگەریان بەر کەوت, زیانی گەورەی ئۆپەراسیۆنەکانی

ئەنفال لە پرۆسەی ئەنفالی گەرمیان و لە رۆژەکانی 13-14-15—4-1988دا بوو , بە تایبەتیش رۆژی 14-4 , زیانەکانی ئەو رۆژانەی کارەساتەکە گەورەترین و زۆرترین زیان بوون کە بە سێیەك بۆ نیوەی کۆی قوربانییەکانی هەموو کارەساتی ئەنفال مەزەندە دەکرێت , لە رۆژی 14 نیساندا لەهەردوو گوندی ملەسورەو کوڵە جۆی حاجی حەمەجان زۆربەی خەڵکی ناوچەکە پاش تەنگکردنەوەی بازنەی ئابلوقە لەسەریان , هەموویانیان لەو دوو گومدە کۆکردەوە و ئەنفالیانیان کرد .لەو رۆژەدا نزیك بە 20000 خەڵکی ناوچەکە کە بەشی زۆریان ژن و منالّ و پیر و پەککەوتە بوون کۆکرانەوە و بە ئیڤای سەربازی و تراکتۆرو ئۆتۆمۆبێلی هاووڵاتیانی ئەنفالکراو گواسترانەوە بۆ قۆرەتوو (قۆرەتوو دەکەوێتە سنوری ناحیەی مەیدانی شاری خانەقینەوە,ئەم ناوچەیە لە دوای 1974 ەوە تەعریب کراوە) . پاشماوەی جل وبەرگەکانیان تاکو ناوەراستی نەوەدەکانیش مابوون .

بەم هۆیەوە 14-4 وەك رۆژێك , تیاییدا درندەیی ئۆپەراسیۆنی ئەنفال , گەیشتە ترۆپکی درندەیی خۆی هەڵبژێردرا بە رۆژی رەشی ئەنفال .

چۆن 14-4 بوو بە رۆژی ئەنفال

ئەو رۆژانەی ئەنفال جێی گرنگی پێدانی لایەنەکان نەبوو لە کوردستان , کێشەیەکی بێ کەس و خاوەند بوو , کەمترین باسی لێوە دەکرا و لەسەری دەنوسرا و گرنگی پێدەدرا , باسکردنەکانیش پەرت بوو , لە گێرانەوەی یادەوری و باوەشێنکردنی قوڵپی گریانەکان زیاتر نارۆیی . لەو رۆژانەدا کۆمەڵێك رۆشنبیر و هونەرمەند و دڵسۆزی ئەم گەلە , بە سکی برسی و ماندوەیەتیی سەختی ژیانەوە , خەمی ئەنفالەکانیان لە کۆڵ نا و شەویان دایە دەم رۆژەوە , بۆ بە مێژوو کردنی ئەم کارەساتەو دیاری کردنی رۆژێك بۆی , تاکو لەو رۆژەدا بە بارستایی قوربانییەکان قورسایی بدرێتە کارەساتەکەو ساڵانە یاد بکرێتەوەو ئەم یاداوەرییە نەمرێنرێت , لە بیری تاکەکانی گەلەکەمان و ببێتە رچەی ناساندنی لەئاستی جیهانیدا .

پێویستە ئەو مرۆڤە دڵسۆزانەی کە هەوڵەکانیان بەری گرت بۆ دیاریکردنی 14-4 بە رۆژی ئەنفال , ناویان بچێتە مێژوی بەگژدا چونەوەی ئەنفال , منیش وەك ئاگادارێکی زۆرتر لە بەشێکی زۆری ئەو چالاکیانە لە هەر کەسێکی دیکە , چەند دێرێك لەم یادە دەخەمە سەر کاغەز, بە داوای لێبوردن لە هەموو ئەو ناوانەی بە بێ هیچ هۆکارێك لە یادییانم کردووە , چونکە هەقنەدانی هەر کەسێك بەشێکە لە گەندەڵی , هەموو کات گەندەڵی لە نەوتنی راستییەوە سەرچاوەی گرتووە .

پاش گەرانێکی وورد بە ناو رۆژنامەکانی دوای راپەرین , ئەوەی کەوتە بەر سەرنجم , یەکەم وتار لە سەر ئەو رۆژە نوسرابێت بە پێنووسی بە رێز ر خ لە کوردستانی نوێی ژ 66 نووسراوە , دوایی بۆم دەر کەوت ناوی نووسەری بەرێز کاك رەحمان خانییە , هەروەها لە پەرتووکی تونی مەرگ کە بەرێز کاك زیاد عەبدرەحمان " نەجمەدین فەقێ عەبدوالله " نووسیویەتی هاتووە : ((c.d.a.w.e) لە ساڵی 1993 هەمان رۆژی 14-4 بە رۆژی یادکردنەوەی هەرەشەکانی ئەنفال داناوە ویادی کردووە . لە هەمان رۆژی ساڵی 1994 یش دا یادی ئەو رۆژە لە سنووری پارێزگای کەرکووك لە گەرمییان کرایەوە , پێدەچێت ئەو رۆژە لە داهاتوودا ببێتە یادی قڕ کردنی بە کۆمەڵی گەلی کورد (پەرتووکی تونی مەرگ –ل9).

لێرەدا نووسەر ئەگەرێك دادەنێت بۆ بوونی ئەم رۆژە , بە رۆژی یادی قڕکردنی بە کۆمەڵی گەلی کورد , نەك بە کردنی بە رۆژی ئەنفال .

رۆژنامەکان باشترین بەڵگە نامەی لە بەردەستن بۆ ئەوەی بزانین ئەم هەوڵانەی دراون بۆ دیاریکردنی رۆژی 14-4 بە رۆژی ئەنفال , چەند کاریگەر بونەو توانیویانە ئەو داواکارییە بسەپێنن و بەدەست بهێنن .

رۆژنامەکانی کوردستان تاکو ساڵی 1995 , ئەو رۆژەیان بە رۆژی ئەنفال نەناساندووە , با پێکەوە چاوێك بە چەپکێك ناونیشان بە تایبەت مانشێتی رۆژنامەکانی بەرواری 14-4 دا بخشێنین .

کوردستانی نوێ ژمارە660 ی بەرواری 14-4-1994 , لە مانشێتی رۆژنامەکەدا هاتووە : (بەیبانامەی م س ینك بە بۆنەی کۆچی دوایی هەڤاڵ رەسوڵ مەمەند) , ئیتحادی ژمارە 75 ی بەرواری 16-4-1994 یش هەمان بابەتە .

الاتحادی ژمارە 127 بەرواری 15-4-1995 لە مانشێتەکەیدا هاتووە : (امریکا قلقه علی حقوق الانسان خصوصا فی اقلیم الکردی بترکیا).

رۆژنامەی یەکگرتوو ژمارە 86 ی بەرواری 12-4- 1996 لە مانشێتەکەیدا هاتووە : (فرە زمانی و فرە رەگەزی نیشانەی گەورەیی خودان و دەبێ بپارێزرێن , ریسوا بێت سیاسەتی جینۆساید و قڕ کران).

کوردستانی نوێی ژمارە 66 ی بەرواری 14-4-1992 لە مانشێتەکەی هاتووە : (سەرکەوتنێك لەگەڵ رژێم بەهای ئەو کاغەزەی نابێت کە لە سەری مۆر دەکرێت).

کوردستانی نوێ ژمارە 962 بەرواری 14-4-1995 مانشێتەکەی بریتی بوو لە : (لە ژێر رۆشنایی راپۆرتەکەی ئەکیوسدا بڕیاربوو دوێنێ ئەنجومەنی ئاسایش پرۆژەی فرۆشتنی بەشێك لە نەوتی عێراق پەسەند دەکات) (هەرچەندە لەم ژمارەیەدا بابەتی زۆر لەسەر ئەنفال لە لاپەڕەکانی ناوەوە بلاو کراوەتەوە , لە ناویاندا بەیاننامەی رێکخراوی ئاوارەو ئەنفالەکان و چالاکیەکانی ڤیستیڤاڵی یەکەمی ئەنفالەکان).کوردستانی نوێ ژمارە 1262 رۆژی یەك شەممەی بەرواری 14-4-1996 لە مانشێتەکەیدا هاتووە : (تەنها بە دادگاییکردنی ئەنفالچییەکان روحی شەهیدانمان شاد دەبێت) .

ئالای ئازادی ژمارە 68 ی بەرواری 11-4-1993 , لە مانشێتەکەی ئەمەی خوارەوە هاتووە : " بە سەرخستنی دەست پێشخەری pkk , بەرنامەی هاوبەش و هاوکاری سیاسی ,ئەرکێکی نەتەوایەتییە " .

بەڵام لە ئالای ئازادی ژمارە 166 ی بەرواری 16-4-1995 دا هاتووە : (ئەنفال بەڵگەی خۆڕاگری میللەتەکەمان و درندەیی دوژمنانە).

لە بۆ پێشەوەی ژمارە 18 ی نیسانی 1995 هاتووە : (با یەکی ئایار بکەینە رۆژی بەرپاکردنی بزووتنەوەی شورایی جەماوەری بۆ کۆتایی هێنان بەشەڕ و برسێتی , هاوکات بابەتێکی بچوك لە سەرەوە نوسراوە بە ناوی (کارەساتی ئەنفال و وەحشییەتی ناسیۆنالیزم).

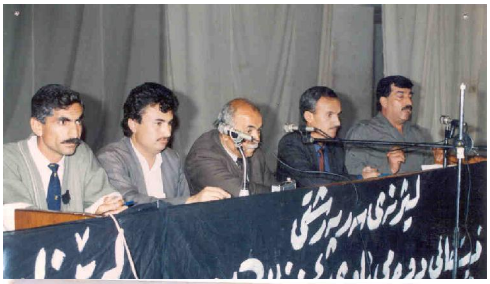

هەرچی رۆژنامەی برایەتی ژمارە 1920 بەرواری 14-4-1994 ە , لە مانشێتەکەی هاتووە : (هێژا مسعود بارزانی لە پرسەی خوالێخۆشبوو رسول مامەند ئامادە دەبێت) , هەرچەندە پەیامی برایەتی لەسەر کارەساتی ئەنفالە , وەلێ هیچ ئاماژەیەك بە بەرواری 14-4 وەك رۆژی ئەنفال نەکراوە .

بەڵام لە رۆژنامەی وڵاتی بەرواری 15-4-1996 ژمارە 151 دا هاتووە (یادی ئەنفالەکان هاندەرێکە بۆ سوور بوون لەسەر خەبات).

هەرچی رۆژنامەی رێگای کوردستانی ژمارە 2 ی ساڵی 48 ی ساڵی 1992 هاتووە : (پرۆژەی بەڵگەنامەی بەرنامەی..) , هەرچی لە ژمارە 94ی بەرواری 12-4-1993 هاتووە : (هەلومەرجی کوردستان وا دەخوازێ کە بە پەلە هەوڵی بەستنی کۆبونەوەی سەرکردایەتی سیاسی بەرەی کوردستانی بدرێ) . هەرچی لە رۆژنامەی رێگای کوردستانی ژمارە 104 ی بەرواری 19-4-1994دا هاتووە : (بە بۆنەی یادی شەشەمین ساڵرۆژی شاڵاوی ئەنفالە بەدناوەکان پێویستە بایەخێکی زیاد بە 182000 ئەنفالکراوو کەس و کارەکانییان بدەین .)

REGAY KURDISTAN
TUESDAY: 11 APRIL 1995 NO.152
١٤ی نیسان
ساڵگەردی ئەنفالە شوومەکانو رەمزی گەورەترین تاوانی صدام دژ بە گەلەکەمان

سەربارى ئەوەی بابەتی رێگامان لەسەر ئەنفالە . بەڵام رێگای کوردستانی ژمارە 152 ی بەرواری 11-4-1995 لە مانشێتەکەی هاتووە : (14 ی نیسان ساڵگەردی ئەنفالە شوومەکان و رەمزی گەورەترین تاوانی سەدام دژ بە گەلەکەمان)(رۆژی 14 نیسان رۆژێکی هەرگیز لە یاد نەچووە لە بیرو هزری رۆڵەکانی گەلەکەمان . ئەم رۆژە هێمایەکە بۆ گەورەترین تاوان کە رژێمە شۆڤینیستییەکەی سەدام دژ بە گەلەکەمان ئەنجامی دا). بەم جۆرە دەبینین لە ساڵی 1994 ەوە لە مانگی نیسان باسی ئەنفال کراوە , بەڵام لە ساڵی 1995 ەوە , جەخت لەسەر دیاریکردنی ئەم رۆژە بە رۆژی ئەنفال کراوە .

لە ساڵی 1994 دا لە ژێر درووشمی (دیاریکردنی چارەنووسی ئەنفالکراوەکان) کۆمیتەی باڵای یادکردنەوەی رۆژانی ئەنفال لە یادی 6 ومین ساڵەی کارەساتی رۆژانی رەشی ئەنفالە بەدناوەکانی بەعس . لە رۆژانی 14-15-4-1994 زنجیرە چالاکییەکی لە کەلار و سمود ئەنجامدا , لیژنەی سەرپەرشتی یادەکە لە لایەن مەڵبەندی کەرکوکی ینك و هاوڕێیانی حشکع- کەرکووك و یەکێتی هونەرمەندانی کوردستان سازدرا بوو (ك ن 18-4-1994 ژمارە 663).

لە دەڤەری گەرمییان بەرێزان سەردار عەبدللە و دڵشاد تالەبانی و رەحمان خانی و گوڵاڵە عەزیز و تەها سولەیمان و خالید سلێمان و سەربەست و محەمەد حەسەن و کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان لقی گەرمیان , چالاکانە کاریان لەسەر دۆزی ئەنفال کرد. بە وتەی کاك سەردار عەبدللە : بۆ ساڵی دواتر کە بینیمان لە 14-4 لە هەولێر یادی ئەنفال بە بەرفراوانی کرایەوە , ئێمەش لەوە بە دواوە سوور بوین لەسەر دیاریکردنی 14-4وەك رۆژی ئەنفال.

بانگەوازی ئەنجامدانی ڤیستیڤالی یەکەمی ئەنفالەکان لە بەرواری 12-3 , بۆ ڕێکخستنی یەکەم ڤیستیڤالی ئەنفال لە هەولێر بلاۆ کرایەوە , لە 14-4 ڤیستیڤاڵەکە بۆ ماوەی یەك هەفتە لە هۆلی مدیا بەردەوام بوو,ئەم بەڕێزانە ڕۆلیان لە ئامادە کردن و سەرکەوتنی گێڕا : ((محمد ملا سدیق -لالۆ ڕەنجدەر -سەدرەدین خۆشناو-فاتیح شەیدا-کەریم غەفور -قادر نادر-فریاد هیرانی-ئاشتییە سور" دارا " -هاوار مستەفا-سۆزان مامە-بدرالدین سالح-نیهاد دزەیی-کەریم سەرکەش-هەردی-دەشتی-مامۆستا ڕەحیم-عوسمان عمر-ڕزگار مام بۆرە-فرهاد خالید-نیهاد جامی -تەحسین فایەق-ئاوارە خان-کەریم مەلا-مامۆستا کمال غەمبار-محەمەد ئیسماعیل-دلێر محەمەد-سەلاح مەزن-عەبدالرەحمان سدیق- ئازاد سلێمان و هاوکارو هێمن حەساری و شەفیق حاجی خدر و شەوقی دارەتوو و جەماڵ شوشە و عەدنان کۆچەر و ....هتد .هەروەها بەڕێزان ڕزگار شوانی و ڕزگار حەساری و فواد سدیق لە ڕێگای کوردستان و کاك ستران عبدللە و کاك دلشاد عبدللە لە کوردستانی نوێ و کاك غازی حەسەن و ئیدریس شەیداهۆ و کاك بێکەس قادر لە ئالای ئازادی بەشداری کاریگەریان کرد لە ڕێگەی ڕۆژنامەکانییانەوە .

بۆ سالی دواتر جگە لەو بەڕێزانەی ناویان لە ڤیستیڤالی یەکەمدا هاتووە , بەڕێزان سەرهەد تۆفیق -شوان داودی -غازی حەسەن- گرفتار کاکەیی-هەردوو مامۆستای هێژاو تێکۆشەر خالید دلێر و سەعید ناکام , هیوا ناسیح و ئەسکەندەر جەلال , فەرحان هەوراز , خالید کاوێس ,,,, هتد .ئەو سالە بە داواکاری ئێمەو بە هاوکاری بەڕێز کاوە نادر پارت و ڕێکخراوە سیاسی و ڕۆشنبیرییەکان دەیان بەیاننامەیان لە بەرواری 7-4 ەوە دەرکرد , ئیتر 14-4 وەك ڕۆژی ئەنفال بو بە ئەمری واقیع.

سالی 1995 یەکەم بەیاننامە بە بۆنەی 14-4 ڕۆژی ئەنفال, ڕێکخراوی ئاوارەو ئەنفالەکانی کوردستان و دەزگای ناوەندی ڕاگەیاندنی یەکگرتووی کوردستان دەریان کرد , هەرچەندە لە بەیاننامەکەی یەکگرتوودا هاتووە : (ئێمە لە ئاوا ڕۆژێکدا کە یادی ئەو کارەساتە بێ دینی یە دەکەینەوە ,داوا لە هەموو دەزگاکانی ڕاگەیاندنمان دەکەین , کە وەك تاوانە جینۆسایدییەکانی سەدەکانی ناوەڕاست و , جەنگە جیهانییەکان و ,کارە بە کۆمەڵ کوژییەکانی ستالین و هیتلەر , لە قەلەمی بدەن و ,گلاوی نیازی ڕژێم لە بەکارهێنانی وشەی (ئەنفال)ڕسوا بکەن و , وشەو زاراوەیەکی بۆ بەکار بێنن کە ڕێسی پیلانی هەڵوەشێنێتەوە – بەشێك لە بەیاننامەی مەکتەبی ڕاگەیاندن بە بۆنەی یادی کارەساتی بەناو ئەنفالەوە – یەکگرتوو ژمارە 37) , دیارە ئەم هەوڵەش لە لایەکەوە دڵسۆزییە بۆ پرۆسەکە , لە لایەکی کەوە بەشێك بوو لە نەخشەکانی پارت و لایەنە ئیسلامییەکان بۆ سڕینەوەی ووشەی ئەنفال , بەڵام بۆیان سەری نەگرت .

سالی 1996 , بەهۆی سەرکەوتن و دەنگدانەوەی ڤیستیڤالی یەکەمی ئەنفالەکان , هەوڵەکان گەورەترەوە بوو , بە هەوڵ و کۆششی ڕێکخراوی ئاوارە و ئەنفالەکان لیژنەی سەرپەرشتی لە هەولێرو شەقلاوە پێك هات ,هەروەها داوا لە حزب و ڕێکخراوە سیاسی و جەماوەری و ڕۆشنبیرییەکان کوردستان کرا , بەیاننامە بەبۆنەی 14-4 دەربکەن و لافیتە لەو یادەدا هەڵبواسن , تاکو شاری هەولێر سیمای ئازییەت باری بە خۆوە بگرێت , لە سالی 1996 لیژنەی کاری هاوبەشی حیزبە کوردستانییەکان لە 1-4 ەوە بەیاننامەی هاوبەشیان دەرکرد لەسەر 14-4 ناساندنی وەك ڕۆژی ئەنفال , کە لە 7 حیزبی کوردستانی پێك هاتبوون , سەرباری ئەم لایەنانەی خوارەوە : بزوتنەوی موسڵمانانی کوردی فەیلی -سەرکردایەتی شۆڕگێڕ --حزبی اتحادی تورکمانی--کۆمەڵەی جوێلۆجی کوردستان-یەکێتی مامۆستایانی کوردستان-یەکگرتووی ئیسلامی کوردستان-ڕێکخراوی ئاوارەو ئەنفالەکانی کوردستان-حزبی سۆسیالستی کوردستان-یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان-دەستەیەك لە ڕابەرانی بزووتنەوەی کرێکاری-کۆمەڵەی ڕوناکبیری کۆمەڵایەتی گەرمەسێر . سەرباری ئەوەی دەیان پارت و ڕێکخراوی سیاسی لافیتەیان بە داواکاری ئێمە لەناو ڤیستیڤاڵەکەو شەقامەکانی هەولێر و بەردەم بنکەو بارەگاکانیان هەڵواسی .

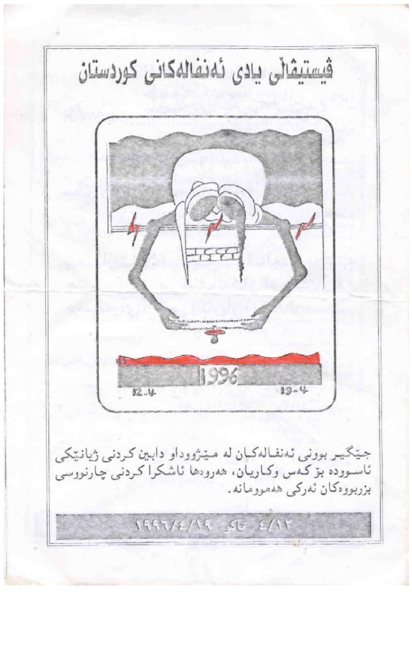

لە بواری ڕاگەیاندندا ڕۆژنامەکانی ولات , ئالای ئازادی , یەکگرتوو , پالە ئەوسالە مانشێتەکەیان لەسەر ئەنفال بوو ,ڕێگای کوردستانیش سەرتاپای بە ڕەنگی ڕەش دەرچوو , مانشێتەکەشی لەسەر ئەنفال بوو .

ئەم بروسکەی پشتگیرییانەش گەیشتنە ڤیستیڤاڵەکە .

(دەستەی ڕۆژنامە نوسانی ئازاد-حزبی الاتحادی تورکمانی-مکتب سیاسیی-- تیپی شانۆی نیشتمان-مەکتەبی پەیوەندیەکانی یەکرتووی ئیسلامی کوردستان-حزب الاخاء تورکمانی -مکتب سیاسی-- بزاڤی خوێندکارو لاوانی کوردستان-سکرتارییەتی بالا-- حیزبی ڕزگاری کوردستان-مەکتەبی سیاسی --مەڵبەندی ڕۆشنبیری میزۆپۆتامییا-یەکێتی پیشەنگانی کوردستان-کۆمەڵەی جەنگاوەرانی پێشەنگی کوردستان-کۆمەڵەی جیۆلۆجی کوردستان-یەکێتی بێکارانی کوردستان-کۆمەڵەی ئاوارەکانی کوردستان-ڕێکخراوی جیهانی بۆداکۆکی کردن لەمافی مرۆڤ(ئەمینداری گشتی)-بزوتنەوەی ڕۆشنبیرانی ئاشتیخواز-هەولێر---کۆمەڵەی نەتەوەیی کورد-مەڵبەندی چوار---کۆمیتەی ڕێکخستنی هەولێری حیزی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق---کۆمەڵەی فەرهەنگ و ئاوەدان کردنەوەی

باڵەکەیاتی—یەکێتی ژنانی کوردستان-مەکتەبی سکرتارییەت—ئەنجومەنی پارێزەرانی کوردستان—تیپی شانۆی ڕۆژی نوێ—بزووتنەوی دیموکراتی گەلی کوردستان—کۆمەڵەی زیندانیە سیاسییەکان—مەکتەبی تەنفیزی یەکێتی جوتیارانی کوردستان—خوێندکارانی یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان—کۆمیتەی پارێزگای هەولێری حیزبی شیوعی کوردستان—کۆمەڵێك لە ڕۆشنبیرانی شاری هەولێر—کۆمیتەی تایبەتی مەکتەبی سیاسی ی ن ك—خوێندکارانی پەیمانگای هونەرە جوانەکان—ڕێکخراوی ئاوارەو ئەنفالەکانی کوردستان—لەشکری 16 دەشتی هەولێر ینك—تیپی شانۆی حەمرین—کۆمەڵەی ئافرەتانی کوردستان—ڕێکخراوی چاودێری مافی مرۆڤ لە کوردستان (کوردستان وۆچ)—ناوەندی هەولێری پارتی کاری سەربەخۆیی کوردستان -ڕادیۆی ڕێگای کوردستان—ڕێکخراوی تێکۆشانی ڕەنجدەرانی کوردستان—ڕێکخراوی ڕەوتی بەلشەفیك—یەکێتی گشتی قوتابیانی کوردستان).

ئەم لایەنانەی سەرەوە , هاوکات زۆربەشیان بە هەڵواسینی لافیتە لە دەرەوەی هۆڵی ڤیستیڤاڵ بەشداریان کرد , شاری هەولێر تا ئەوکاتە هیچ بۆنەیەکی وای تێدا نەکرابوو , ئەوەندە لافیتەی تێدا هەڵبواسرێت بە درێژایی چەندین کم .
ئەم لایەنانەی خوارەوەش تەنها لافیتەیان لە ڤیستیڤاڵەکەدا هەبوو : (بیرۆی پارتی کاری سەربەخۆیی کوردستان- یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان- ڕۆژنامەی وڵات-ڕۆژنامەی شمس وەتەن-حیزبی شیوعی عێراق-پارتی کرێکارانی کوردستان-لیژنەی پارێزگای کەرکوکی حیزبی شیوعی کوردستان-یەکێتی ئافرەتانی زەحمەتکێشان-لقی هەولێری حیزبی زەحمەتکێشانی کوردستان-کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستان-ڕادیۆی نیشتمان-حیزبی شیوعی کوردستان مەکتەبی سیاسی-کۆمەڵەی ڕوناکبیری کۆمەڵایەتی کەرکووك- کۆمەڵەی ڕوناکبیری و کۆمەڵایەتی گەرمەسێر -مەکتەبی مافی مرۆڤی ی ن ك-یەکگرتووی خوشکانی ئیسلامی کوردستان) , هەروەها ئەم هونەرمەندانەش بە تابلۆ بەشدارییان کرد لە پیشانگای کورد قڕان : (جوهەر محەمەد خدر-دارا محەمەد عەلی-دلێر محەمەد شەریف—سلێمان شاکر—سەربەست عومەر—سۆران-جعفر محمد غریب-جماڵ مشیر-عبداڵله سراج-فیسەڵ عوسمان-کامران – ڕزگار فقێ عبداڵله-ئازاد ئەنوەر-گرفتار کاکەیی)(چارەنووس ژمارە 2 -حوزەیرانی 1996) *.
نابێت ئەوە لە یاد بکەین , بەهۆی لێسەندنەوەی هۆڵی پیشانگا و بەخشینی بە سەوڵەی بەدر , پیشانگای کورد قڕان نەکرایەوە , دوواتر هۆڵی میدیاش وەرگرترایەوە کە زیاتر لە 3 مانگ بوو وەرگیرابوو بە واژۆی بەڕێز جەماڵ عەبدول , بە بڕیاری بەڕێز جەبار فەرمان لێمان سەنرایەوە بۆ ئاهەنگی کۆمەڵەی ڕۆژ , هەرچەندە ڤیستیڤاڵەکە لە سێیەم ڕۆژەوە ڕاگیرا , وەلێ نەکردنی کاریگەی زیاتر بوو لە چەسپاندنی ئەوڕۆژە بە ڕۆژی ئەنفال .

- هاوکات چالاکییەکانی ڤیستیڤاڵی یەك و دوو بە سکانەر وەك خۆی بڵاو دەکەینەوە .

** سکرتێری پێشووی ڕێکخراوی ئاوارەو ئەنفالەکانی کوردستان .

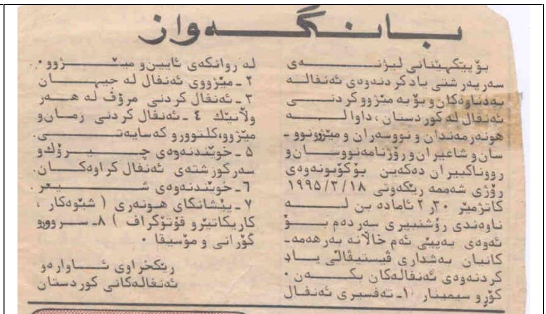
بانگەواز

بۆ پێکهێنانی لیژنەی سەرپەرشتی یادکردنەوەی ئەنفالە بەدناوەکان و بۆ بە مێژووکردنی ئەنفال لە کوردستان، داوا لە هونەرمەندان و نووسەران و مێژوونووسان و شاعیران و ڕۆژنامەنووسان و ڕووناکبیران دەکەین بۆکۆبونەوەی ڕۆژی شەممە ڕێکەوتی ١٩٩٥/٣/١٨ کاتژمێر ٣٠ر٢ ئامادە بن لە ناوەندی ڕۆشنبیری سەردەم بۆ ئەوەی بەپێی ئەم خاڵانە بەرهەمەکانیان بەشداری ڤیستیڤاڵی یادکردنەوەی ئەنفالەکان بکەن. کۆڕو سیمینار ١- تەفسیری ئەنفال لە ڕوانگەی ئایین و مێژوو. ٢- مێژووی ئەنفال لە جیهان ٣- ئەنفال کردنی مرۆڤ لە هەر وڵاتێك ٤- ئەنفال کردنی زمان و مێژوو، کلتوور و کەسایەتی. ٥- خوێندنەوەی چیرۆك و سەرگوزشتەی ئەنفال کراوەکان. ٦- خوێندنەوەی شیعر. ٧- پێشانگای هونەری (شێوەکار، کاریکاتێر و فۆتۆگراف) ٨- سروود گۆرانی و مۆسیقا.

ڕێکخراوی ئاوارەو ئەنفالەکانی کوردستان

WELAT

ڤیستیڤاڵی یادی ئەنفالەکان

لە خەوتەمین ساڵگەردی دا
یەکەم ڤیستیڤاڵی ئەنفالە بەدناوەکان

ڤیستڤاڵی یەکەمی ئەنفالە بەدناوەکان لە ١٤/٤/١٩٩٥ تا ٢٠/٤/١٩٩٥ لە هۆڵی میدیا .

– لە رۆژی هەینی ١٤/٤/١٩٩٥ کاتژمێر (٣)ی پاش نیوەڕۆ بە رێوڕەسمێکی شانۆیی لە "گۆڕەپانی ئاشتی" دەست پێ دەکات بەرەو هۆڵی (میدیا) .
– لەوێ ئەم چالاکی یە هونەری و رۆشنبیری یانە پێشکەش دەکرێ :
١- پێشانگای هونەری "کارکاتێر و شێوەکار" .
٢- ئاهەنگی سروودو مۆسیقا .
٣- شانۆگەری .
– ١٥/٤/١٩٩٥ شەممە کاتژمێر (٤) عبدالرزاق صافی (جرائم صدام حسین فی الانفال والحقوق الانسان) بەزمانی عەرەبی .
– ١٦/٤/١٩٩٥ یەك شەممە کاتژمێر (٤) صلاح مەزن (شێواندنی کەسایەتی کورد لە رێگای کەلتوورو راگەیاندنەوە) .
– ١٧/٤/١٩٩٥ دووشەممە کاتژمێر (٤) کۆڕێکی چیرۆك خوێندنەوە بەبەشداری (صدرالدین خۆشناو ، کریم غفور ، فرهاد حسن هیرانی ، علی محمود ، فاتح شەیدا ،
– ١٨/٤/١٩٩٥ سێ شەممە عبالرحمان صدیق (ئەنفال لە روانگەی ئاینیەوە) .
– ١٩/٤/١٩٩٥ چوار شەممە سیمینارێك (مێژووی ئەنفال) .
– ٢٠/٤/١٩٩٥ پێنج شەممە کۆڕێکی شیعر خوێندنەوە بۆ شاعیران : ئاڵە حەسەن ، بەهرە مفتی ، ئیدریس شەیداهۆ ، خالد عوسمان ، سۆزان مامە ، بەختیار مامە (بێدار) ، سەرهەنگ ئیسماعیل . شیعرێکی دیوانی بوخچەو بارکە ، رانا خەلیل .

یادی ئەنفالەکان لە شەقلاوە

لە شاری شەقلاوە لیژنەی سەرپەرشتی یادی ئەنفالەکانی کوردستان لە رۆژانی ١٢–١٩/٤ یادکردنەوەی ئەنفالکراوەکان ساز ئەدات بەم شێوەیە:
• ١٢/٤ دەستپێکردنی ڤیستیڤاڵ و کۆڕێك لەمەڕ ئەنفال لە روانگەی مافی مرۆڤ لەلایەن – ماموستا کەمال غەمبار) واجینۆساید یان کورد قڕان – غازی حەسەن).
• ١٣/٤ پێشەنگای هاوبەشی شێوەکاری و (شێخ وەسانان لەناوەوەو دەرەوە – ماموستا محمد مەلا قادر) و (فەیلییەکان یەکەمین ئەنفالی کوردستان – مظفر فیلی).
• ١٤/٤ (کارەساتی ئەنفال کردنی بارزانیەکان – رێبەر ئەحمەد) و (پرۆسەی ئەنفال لەکوردستان – نظام الدین گلی) و (ئەنفال لە روانگەی ئیسلامەوە – خاڵە کاوە)
١٥/٤ (پێشانگای کاریکاتێری) و (دەوری ئافرەت و ئەنفال) و (ئەوەی بە چاوی خۆم بینیم و بەسەرمدا هات – شێخ عەدالەت تالەبانی)
• ١٦/٤ (پاراستنی مۆرکی نەتەوایەتی لە روانگەی ئیسلام – ئەندازیار عبدالرحمن صدیق) و (ئەنفال لە بەڵگەنامەکانی ماکس ڤان دیرشتویل – تارق گەردی) و (پرۆسەی ئەنفال – سەرهەد توفیق).
• ١٧/٤ (ئەنفال لە بادینان – فلك الدین کاکەیی) و (ئەوەری ئەنفال لە بادینان).
• ١٨/٤ پێشەنگای فۆتۆگرافی . کۆزی شیعر.
• ١٩/٤ شانۆگەری پاشماوەکان لە ئامادەکردنی کۆمیتەی شەقلاوەی یەکێتی خوێندکارولاوانی زەحمەتکێشانی کوردستان.
رێپێوان بۆ سەر گۆڕی (٢٢) شەهیدانی شارۆچکەی شەقلاوە وتاری پارێزگاری هەولێر.

راپۆرت و هەواڵ

لە یادی ئەنفالە شوومەکان دا

کەلار – لە پەیامنێرمانەوە: خانی

لەژێر دروشمی «دیاری کردنی چارەنووسی ئەنفالکراوەکان»

کومیتەی بالای یادکردنەوەی رۆژانی رەشی ئەنفال لەیادی (٦)ەمین ساڵەی کارەساتی کوردقڕانی ئەنفالە بەدناوەکانی بەعس، لەرۆژانی ١٤ و ٤/١٥ زنجیرەیەك چالاکی لەکەلارو حسود ئەنجامدا.

رۆژی ٤/١٤

سەعات ١١،٠٠ی سەرلەبەیانی پیشانگایەکی شێوەکاری تایبەتی بۆ بەرهەمی چەند هونەرمەندێك لە هول دوانلاوەندی (حەمرین) لە کەلار کرایەوەو شریتی پیشانگاکە لەلایەن هاوڕێ کریم احمد ئەندامی م.س حشك/ع پهراو هاوڕێیانی م.س شیوعی و لیپرسراوی راگەیاندنی مەلبەندی ریکخستنی کەرکوك (ی.ن.ك)و لیپرسراوانی عسکری و سیاسی لایەنەکان و جەماوەر ئامادەی بوون و هاوکات فلیمیکی بەڵگەنامەش لە سەر ئەنفالەکان عرض کرا.

سەعات ٢ی دوای نیوەڕوی هەمان رۆژ دوو رێپێوان لە کەلارو حسود دەوە، بە کەژاوەی ئەنفالەوە بەرەو گورەپانی یادەکە لەبەردەم کومیتەی ریکخستنی حسود (ی.ن.ك) دەستی پی کرد . لە کور نامەنگیکی ماتەمینی فراواندا کە هاوڕێیانی م.س حشك/ع کریم احمد و پەخشان زەنگەنەو عبدالرزاق الصافی لە حشع و ماموستا علی ئەندامی فراکسیونی سەوزی پەرلەمان و کاك عادل شکور ج.لیپرسراوی مەلبەندی کەرکوك و کارگێرانی مەلبەندی (ی.ن.ك)و کاك نظام الدین گلی نوێنەری (پ.د.ك)و لیپرسراوانی ناوچەکەو جەماوەرێکی زۆری گەرمیان و بنەماڵەی ئەنفالەکان ئامادەی بوون وتاری حشك/ع و وتاری پارتی و وتاری (ی.ن.ك)و INC و چەندین لاوانەوەو بیرەوەری و ئەهەرێکی کومەڵەی خوێندکاران پیشکەش کرا. بڕیاریش درا یاداشتیکی تایبەت بەچارەنووسی وێنی ئەنفالەکان کەس و کارو پاشماوەکانیان بەرز بکرێتەوە بو کومەڵەی نەتەوە یەکگرتووەکان و مجلس الامن و جامعەی عربی و اسلامی و دەوڵەتە بڕیار بەدەستەکان و ریکخراوەکانی مافی مروڤ. کورەکە تا ئیوارەی خایاند.

رۆژی ٤/١٥

هەر لە چوارچێوەی یادەکەدا ...

سەعات ١١ی سەرلەبەیانی بە ئامادەبوونی هاوڕێیانی مەکتەبی سیاسی حشك/ع کریم احمد و پەخشان زەنگەنەو ٧١..

لەیادی ئەنفالەکان

یادت بەخێر عەلی محمود

دۆستێکی عەلی مەحمود

ئەو چەند ساڵەی رابورد رێکخراوی ئاوارەو ئەنفالەکان، سەرباری کەمی توانای مادی و هەندێك جاریش بەربەست دروست کردن لەبەردەمیاندا، کەم و زۆر شتێکیان بۆ کەس و کاری قوربانیانی ئەنفال چ وەك خەم ڕەوان لەنازوقەو چ وەك یاد کردنەوەی ساڵانەی قوربانیانی ئەنفال لە ٤/١٤ بەئەنجام دەگەیاند دەبێ ئەوەش بگوترێت یاد کردنەوەی ساڵانەی قوربانیانی ئەنفال یەکەم جار ئەو رێکخراوەیە وروژاندی و هیچ شتێکی تێ نیە ئەگەر ساڵانە هەر خۆیان بەڕێوەبردنی مەراسیمی یادەکە بگرنە ئەستۆ بەڵام وەك بەدەردەکەوێ لەیەکەم یادکردنەوەیاندا ئائیمرۆ ئەوەندەیان پێ رەوا نەدیتینە ئیمساڵیش (لەبەر بەرژەوەندی گشتی؟!) وەك لەبەیاننامەی ئەو رێکخراوەدا هاتووە ئەوان بەر یاد کردنەوەیە هەڵناستن و کەچی یەکێ ئاپاریش واتێپەڕی کەسی تر ئەو ئەرکەی بەجێ نەگەیاند. لێرەدا دەبێ بڵێین یادت بەخێر عەلی مەحمود (سەرۆکی رێکخراوی ئاوارەو ئەنفالەکان بوو) ئیمساڵ (لەو یادەدا) رێکخراوەکەتان و هەولێریش بێ تۆیی پێوە دیاربوو. دەنا ئەگەر بەدڵشکاوی رێگای هەندەرانت نەگرتبایە بەر دڵنیا بووم لێرە خۆت تەنیاو تەنیا بەبێ هۆڵ و ئەمپلیفایەر یادت هەر دەکردەوەو ویژدانی خۆت ئاسودە دەکردو ئەو خەتەت بۆ ئیمە نەدەهێشتەوە چونکە ئەگەر یاد کردنەوەکە بەکاتی خۆی نەبێ ئەوا بەکاتێکی تر ئەو تام و بۆیەی نابێ.

لەیادی کارەساتە شوومە بەناو ئەنفالەکەی رژێمی بەعس

رۆژی ٤/١٤ بەشێك لە کارەساتی ئەنفالی تیدا رووی دا، ئەو کارەساتەی کە هەڵقەیەك بوو لە دژوارترین نموونەی زنجیرەی پیلان ودرندایەتی و دژی مافی مروڤ و کەرامەتی مروڤایەتی، لەیادی ئەم رۆژەدا مەکتەبی راگەیاندنی یەکگرتووی ئیسلامی کوردستان بەیاننامەیەکی بلاوکردوتەوە، تیایدا هاتووە کەئەو هەنگاوە شوومەی رژیمی دکتاتور بەمەبەستی شیواندنی روخساری ئیسلام لەدلی میللەتی کورددا ناوی لی نا (ئەنفال)، لیرەدا گرنگە بلیین کەئەو کارەساتە نەك هەر فری بەئیسلامەوە نەبوو بەلکو زادەی بیری سوسیالیزمە عەرەبیەکەی رژیم بوو، رژیم ئەگەر ریزی لەئیسلام بگرتبا ئەوا تی دەگەیشت لەکوشتنی تاقە مروڤیك لەئیسلامدا بەناهەق وەك کوشتنی تیکرای خەلکی یە، هەروەکو لەسورەتی المائدة ئایەتی ٣٢ روونکراوەتەوە، لەکوتایی بەیاننامەکەدا داوایان لەریکخراوە جیهانیە خیرخوازەکان کردوە کەگرنگی تایبەت بەم بەشە لەگیروگرفتی میللەتی کورد بدەن.

هەر بەم بونەیەوە ریکخراوی ئاوارەو ئەنفالەکانی کوردستان، بەیاننامەیەك و یاداشتیکیان بلاوکردوتەوە، لەبەیاننامەکەدا داوایان کردووە کەروژی ٤/١٤ بەرەسمی بەروژی ئەنفال بناسری و هەموو سالیك یادی بکریتەوە، هەروەها داوایان لەبەرپرسان کردووە کەژیان و گوزەرانی خیزانی ئەنفالکراوەکان دابین بکریت و دادگای بەرزی کوردستانیش (فتوایەك، یاسایەك) دەربکات بوئەوەی چیتر خیزانی ئەنفالکراوەکان لەچاوەروانی بی ئەنجامدا نەبن.

لەکوتایی بەیاننامەکەدا چەندین داخوازی رەوای تریان پیشکەش کردوە، کەهەق وایە هەموو کەسیکی دلسوزو پەروش بەدەنگ داواکاریەکانیانەوە بچن و لەپیناوی دا هەولی بو بدەن.

هەروەها لەیادداشتنامەکەیاندا کەبو بەرێز بطرس غالی ئەمینداری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان و ئەندامانی ئەنجومەنی ئاسایشی نیودەولەتی و ریکخراوەکانی مافی مروڤ و سەرجەم ریکخراوە کارکردوەکان لەکوردستانیان ناردووە، داویان کردووە کەگوشار بخریتە سەر رژیم بوئەوەی چارەنووسی ئەنفالەکان بەمان و نەمان ئاشکرا بکات، هەروەها داوایان کردووە یارمەتی خیزانەکان بدریت و خەتی ٣٦ بگوازریتەوە بو خەتیکی وا کەلەئیش و ئازاری ئاوارەکان کەم بکاتەوەو هەرەشەی صدامیان لی دوور بکەویتەوە، بویە داواکارن کەریگە بگیریت لەو شالاوە نوییانەی کەرژیم لەناوچەکانی ژیر دەسەلاتی دا ئەنجامی دەدات وەکو تەرحیل و توپباران و گرتن و ئیعدام کردن.

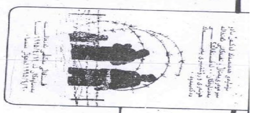

ئاگاداری

لە چوارچێوەی چالاکیەکانی ڤیستیڤاڵی یەکەمی ئەنفالە بەدناوەکان ، رۆژی ٤/١٩ شانۆگەری "ئەنفالستان" لەنووسین و دەرهێنانی کاك کریم غفور پێشکەش دەکرێت

بۆ ناسینی ئەنفال چی یەکان و بۆ ئاگاداربوون لە نهێنی یەکانی ئەنفال ئەم شانۆگەری یە ببینن لە هۆڵی میدیا کاتژمێر (٤)ی پاش نیوەڕۆ پێشکەش دەکرێت .
هاتن بۆ هەمووانە .

لیژنەی سەرپەرشتی ڤیستیڤاڵی یەکەمی ئەنفالە بەدناوەکان

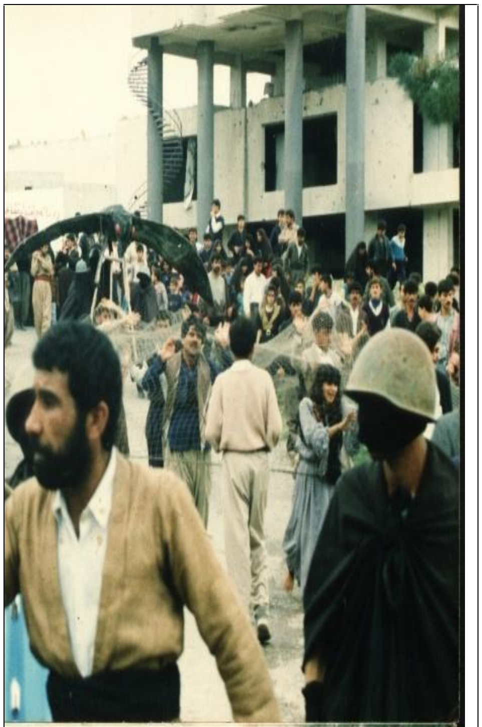

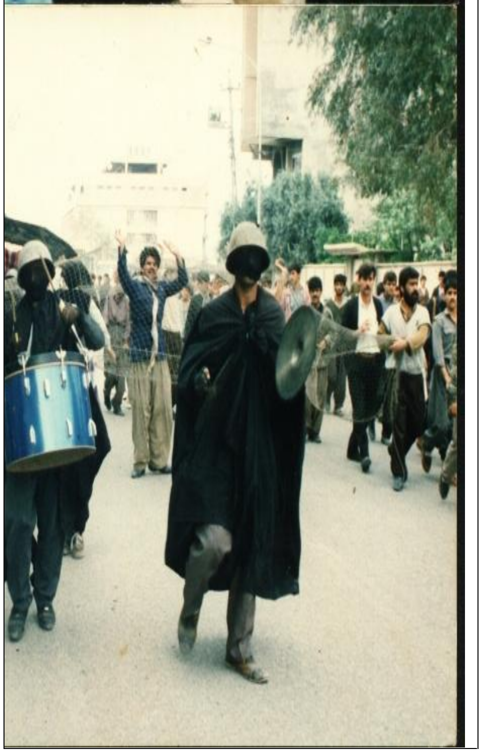

یەکەم کۆبونەوە بۆ سازدانی یەکەم ڤیستیڤاڵی ئەنفال نووسەری بابەت لە ڤیستیڤاڵی یەکەم

ڕۆژنامەی ڕزگاری ژمارە 1997-5-4-39 **نوسینی شەهید ملازم چەتۆ(کامەران محەمەد)**